

RAŠYTOJO KAZIMIERO BARĖNO ASMENINĖ BIBLIOTEKA

Audronė Palionienė | Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės
viešoji biblioteka
Respublikos g. 14, 35184 Panevėžys
El. paštas: audrone.palioniene@pavb.lt

Kazimieras Barėnas (1907–2006) – neeilinė lietuvių diasporos asmenybė, rašytojas, vertėjas, leidėjas, viso savo gyvenimo veiklą susiejęs su lietuvišku spausdintu žodžiu, jo sklaida lietuvių išeivijoje bei už geležinės uždangos buvusioje Lietuvoje. Jo gausi biblioteka, kaip ir jos savininkas, patyrė ne vieną likimo išbandymą. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje, kur saugoma 12 asmeninių knygų kolekcijų, iš Panevėžio krašto kilusio Didžiosios Britanijos lietuvių visuomenės veikėjo K. Barėno asmeninė biblioteka – viena įspūdingiausių, atspindinti laiką, asmenybės pomėgius ir poreikius, intensyvią kūrybinę veiklą. Ji dovanota dar rašytojui esant gyvam, po jo mirties likusią bibliotekos ir asmeninio archyvo dalį perdavė jo žmona Marija Barėnienė. Iš autentiškų K. Barėno tekstų, kurių dalis publikuota, o dalis saugoma Kazimiero Barėno rankraščių fonde¹, galima atsekti jo asmeninės bibliotekos kaupimo istorijos momentus.

Apžvalgoje pagrindinis dėmesys telkiamas į K. Barėno asmeninės bibliotekos kaip visumos likimą, pažvelgiant į bibliotekos sudarytojo K. Barėno asmenybę, veiklą bei pristatant šios bibliotekos turinio statistinę analizę. Šiam darbui atlikti pasitelkti tradiciniai knygotyros bei bibliotekininkystės mokslų kiekybiniai ir kokybiniai metodai, remtasi teorine ir praktine įvairių asmeninių bibliotekų tyrimo medžiaga, LIBIS katalogu, kuriame pateikti visų aptariamos asmeninės bibliotekos leidinių aprašai, K. Barėno rankraščių fonde saugomais nepublikuotais dokumentais. Nemaža dalis K. Barėno asmeninės bibliotekos spaudinių peržiūrėti *de visu*. K. Barėno asmenybei, biografijai, jo veiklos reikšmei bei vietai tarp iškilų Lietuvos asmenybių apibūdinti remtasi publikuotais šaltiniais.

TRUMPA KAZIMIERO BARĖNO GYVENIMO IR VEIKLOS APŽVALGA

Rašytojas, redaktorius, leidėjas K. Barėnas (tikroji pavardė Barauskas) gimė 1907 m. gruodžio 30 d. (pagal naujo stiliaus kalendorių 1908 m. sausio

1 Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos Retų knygų ir rankraš-

čių skyrius, Kazimiero Barėno rankraščių fondas (toliau – PAVB RKRS) F60.

12 d.) Stanionių kaimo vienkiemyje, Panevėžio rajone. Mokėsi Panevėžio berniukų gimnazijoje, čia atsiskleidė K. Barėno literatūros pomėgis. Nuo 1926 m. jo eilėraščius, trumpus prozos bandymus, straipsnius spausdino „Panevėžio balsas“, „Kultūra“, „Žaizdras“, „Varpas“, „Lietuvos aidas“. Kita gyvenimo kelionės stotele tapo Kaunas. Kauno Vytauto Didžiojo universitete jis baigė lituanistikos ir pedagogikos studijas, vėliau dirbo universiteto administracijoje, bendradarbiavo spaudoje. 1944 m. pradėjo dirbti „Ateities“ dienraščio redakcijoje, tačiau artėjanti nauja sovietų okupacija privertė K. Barėną palikti Lietuvą. 1944 m. liepos 31 d. jis pasitraukė į Vakarų. Gyvenimo kelionė tęsėsi Vokietijoje, perkeltųjų asmenų stovykloje, vėliau – Didžiojoje Britanijoje. Ši šalis nuo 1947-ųjų tapo K. Barėno namais. Čia jis nuveikė didžiausius savo darbus, skirtus Lietuvai ir lietuviams, gyvenantiems abipus geležinės uždangos. Čia atsiskleidė visapusiška jo asmenybė. Mirė 2006 m. kovo 17 d. Londone, ten ir palaidotas.

K. Barėnas – penkių novelių knygų ir keturių romanų autorius, nuo 2002 m. Lietuvos rašytojų sąjungos narys. Net devynerius metus (nuo 1947-ųjų) kūrybinį darbą turėjo derinti su fiziniu darbu Eccles miesto tekstilės fabrike. Jo plunksnai priklauso novelių rinktinės *Giedra visad grįžta* (Memmingenas, 1953), *Karališka diena* (Londonas, 1957), *Atsitiktiniai susitikimai* (Londonas, 1968), *Kilogramas cukraus* (Chicago, 1978), *Pati apatinė pakopa* (Chicago, 1992) ir romanai *Tūboto gaidžio metai* (Londonas, 1969), *Dvidešimt viena Veronika* (Londonas, 1971), *Beragio ožio metai* (Chicago, 1982), *Meškos maurojimo metai* (Western Springs, 1990). Kūrinių temos – nepriklausomos Lietuvos kaimas, provincijos miestas, lietuviai svetur. Lietuvoje išleistos keturios jo knygos: *Dvidešimt viena Veronika* (1997), *Apsakymų rinktinė* (2004), *Tūboto gaidžio metai* (2006), *Beragio ožio metai* (2007). Po jo mirties Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka publikavo K. Barėno rankraščių fonde saugomą poeziją – išleista jo eilėraščių rinktinė *Prabėgančios stotys* (2011).

K. Barėnas, kaip publicistas, leidėjas ir redaktorius, aktyviai dalyvavo Didžiosios Britanijos lietuvių sąjungos veikloje, paskelbė daug recenzijų ir literatūros straipsnių, publicistinių rašinių. Redagavo savaitraštį „Europos lietuvis“, ilgai vadovavo Londone nuo 1954 m. veikusiai „Nidos“ knygų klubo leidyklai, kuri išleido per 100 išeivijos rašytojų knygų, buvo tęstinio leidinio „Rinktinė“ bei literatūros metraščio „Pradalgė“ sumanytojas. Metraštyje „Pradalgė“ (Londonas, 1964–1980) buvo spausdinama ne tik vyresniosios lietuvių išeivijos rašytojų kartos, bet ir naujausia jaunųjų autorių kūryba. Radosi vietos ir literatūros kritikai. „Pradalgė“ atspindėjo išeivijos literatūrinio gyvenimo vyksmą ir šiapus, ir anapus Atlanto. Metraštyje buvo minimi ir svarbiausi okupuotos Lietuvos literatūrinio gyvenimo įvykiai. Išleido keturiolika „Rinktinės“ sąsiuviniių (Londonas, 1958–1963), kuriuo-

se skelbti straipsniai iš periodikos. Vienoje vietoje sutelkti žinomų išeivijos autorių tekstai, skirti svarbiems Lietuvos istorijos įvykiams ar veikėjams, buvo plačiai naudojami ir ypač vertinami lituanistinėse mokyklose. K. Barėnas sudarė ir išleido lietuvių prozos antologiją *Sauja derliaus* (Londonas, 1957). Kaip Didžiosios Britanijos lietuvių metraštininkas parengė informacinę istorinę apybraižą apie Didžiosios Britanijos lietuvius – knygas *Britanijos lietuviai, 1947–1973* (Londonas, 1978) ir *Britanijos lietuviai, 1974–1994* (Londonas, 1997). Vadovaudamas „Nidos“ knygų klubui, K. Barėnas leido ne tik knygas, bet ir sieninius kalendorius *su pasiškaičymais*. Pirmasis jo redaguotas pasirodė 1959 m., paskutinis – 1981 m., o leistas buvo iki 1993 metų. Redaktorius juose pateikdavo ištraukų iš lietuvių rašytojų kūrinių, įdomesnių, retesnių žodžių iš Didžiojo lietuvių kalbos žodyno, nemažai smulkiosios tautosakos². K. Barėnas paliko pėdsaką ir kaip vertėjas. Išleistas jo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą verstos knygos – Johno Steinbecko *Tarp pelių ir vyrų* (Manchesteris, 1950) bei Jameso Hiltono *Sudie, pone Čipse* (Memmingenas, 1952). Rankraščiu liko Williamo Faulknerio novelės „Intruder in the dust“ vertimas.

Rašytojo kūryba ne kartą buvo aukštai įvertinta. Romanas *Tūboto gaidžio metai* apdovanotas Vinco Krėvės literatūros premija (1970), *Beragio ožio metai* – JAV Lietuvių bendruomenės kultūros tarybos premija (1983). 1997 m. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu pirmosios lietuviškos knygos 450 metų sukakties proga už nuopelnus lietuviškai knygai K. Barėnas apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu.

ASMENINĖS BIBLIOTEKOS KOMPLEKTAVIMO ISTORIJA

Savo atsiminimuose K. Barėnas yra rašęs: „Šalia tiesioginio darbo knyga man visada buvo būtinybė ir kol ganiau, ir kol mokiausi, raštininkavau, fabrike siūlus sukau, laikraštyje dirbau, pats prie knygų leidimo buvau prikišęs pirštus ar pensininkauju.“³ Kaupti knygas pradėjo, kai atvažiavo mokytis į Panevėžio berniukų (dabar Juozo Balčikonio) gimnaziją. Knygas jis imdavo iš gimnazijos bibliotekos bei Elžbietos Jodinskaitės vadovaujamos viešosios bibliotekos (Centralinio knygyno). Bet jam vis knietėjo ir kai ką savo turėti: „<...> tegu ir iš nepaprastai liesos kišenės stengiausi nusipirkti „Keturis vėjus“. Po truputėlį susipirkau tada

2 BARĖNIENĖ, Marija. *Straipsnių iškarpa apie Kazimiero Barėno darbus ir jo asmenį rinkinys*. Londonas, 1955–2010, t. 1–8. PAVB RKRS F60–979, F60–980, F60–981, F60–982, F60–983, F60–1370, F60–1371, F60–1372; PELECKIS-KAK-

TAVIČIUS, Leonas. *Kazimieras Barėnas: gyvenimas ir kūryba: monografija*. Šiauliai, 2005.

3 BARĖNAS, Kazimieras. *Truputis apie knygas* [rankraštis]. Londonas, apie 1995. 6 lap. PAVB RKRS F60–21.

ėjusį „Skaitymų“ žurnalą, bet mano komplektą išardė bičiulis, kuriam prireikė kelių numerių. <...> Ir knygų truputį sukaupiau. Deja, kraustydamasis į Kauną, didžiąją dalį su visa etažere atidaviau nugabenti į tėviškę.“⁴ (Kitame to paties teksto rankraščio variante, kad knygas nugabeno į tėviškę, deda klausuką⁵.)

Kaune, kur K. Barėnas praleido 15 metų, jam teko pradėti rinkti savo biblioteką iš naujo. Ji ėmė augti, kai laisvu nuo studijų metu pradėjo užsidirbti. K. Barėną domino retesnė literatūrinė periodika. Turėjo visus Humanitarinių mokslų fakulteto leidinius. Kaip jis pats rašo, lankydavosi antikvariate, kur įsigydavo ir retesnių knygų. Ten rado A. Strazdo *Giesmes svietiškas ir šventas*. Tik, deja, šį leidinį iš jo kažkas „nudžiovė“. Tuomet gyveno studentų bendrabutyje Gedimino gatvėje, lyg kokiame pereinamame lageryje, kur visi vaikščioja iš kambario į kambarį. „Taigi mano retenybė po kiek laiko dingo. Gerai, jei nors pakliuvo į kokią biblioteką, o ne į privačią spintą. Šiaip retenybėmis, unikumais nesu domėjėsis ir nerinkau jų.“⁶ Tačiau su Lietuvoje kaupta biblioteka atsiseikino, kai teko trauktis į Vakarų, tik nėra žinių, kur ją padėjo. Išvyko atsitiktinai pasiėmęs Žemaitės tomelį. Kaip tik iš šio tomelio perkeltųjų asmenų stovyklos Tolke vaidintojai pastatė spektaklį, bet ten knygą kažkur ir „nuvaidino“, anot K. Barėno. Gyvendamas Vokietijoje perkeltųjų asmenų stovykloje jis ir vėl rinko knygas, tačiau 1947 m., kai *Neustadt*'o kareivinėse vyrukai norėjo padoriai pasišildyti patalpas „nutvėrę kuro“, kilo gaisras ir jos sudegė: „Nespėjau savo popierinių turtų išnešti.“⁷

K. Barėno asmeninė biblioteka buvo suformuota jam jau gyvenant Didžiojoje Britanijoje. Teigti, kad išliko viskas, ką K. Barėnas per savo gyvenimo metus emigracijoje sukaupė, būtų netiesa. Atsiminimuose randame tokių frazių apie bibliotekos kaupimą. „<...> per daug knygų susirinko, ir kai kurios jų gal mažiau buvo įsidėmėtos. O paieškoti darėsi vis sunkiau ir sunkiau. Spintose jas teko dėti lentynose po dvi eiles viena už kitos, nešti į sandėlį, prisidėti krūvas visur kambariuose, spintose ir šiaip kur pakliuvo.“⁸ Kai knygos nebetilpo į spintą, lentynas, buvo į jas dedamos keliomis eilėmis, K. Barėnas atsiminimuose rašo, kad „<...> dalį sugebėjom išdalyti.“⁹ Kitur užsiminta, kad dalį žurnalų ir knygų atidavė Londone pulkininkui, aktyviam visuomenės veikėjui Didžiojoje Britanijoje, be visų užimamų pareigų, ir „skrajojamosios bibliotekos vedėjui“ (taip jo pareigas vadino K. Barėnas) Tomui Vidugirui¹⁰, kai šis svetur išleistus leidinius pradėjo siuntinėti į Vilnių Centralinei bibliotekai ir Vilniaus universitetui. Štai kaip jis rašo atsiminimuose apie saugios vietos savo bibliotekai paieškas: „O kur tos knygos atsidurs, kai mūsų nebebus? Taip paliktos, be abejo, bus išvežtos į savivaldybės šiukšlyną. Tai turėjome pirmiausia atsikratyti didelės dalies tų anglų kalba, nes ir jų turėjome nemaža. Tempiau sunkius krepšius į netoliese esančią parduotuvę, kuri verčiasi visokių senienų prekyba, o taip pat ir vartotomis knygomis, jei kas duoda už dyką.“¹¹ Vadinasi, nors

knygų anglų kalba jo asmeninėje bibliotekoje ir liko, kaip matyti iš šio teksto, didesnė dalis buvo išdalinta, kadangi K. Barėnas manė, jog Lietuvai esanti vertinga ir reikalinga tik lietuviškoji jo bibliotekos dalis. Dabar sunku atsakyti į klausimą, ar tikrai visos į Lietuvą siųstos knygos pasiekė Vilniaus bibliotekas, tam reikėtų atskiro tyrimo.

KAZIMIERO BARĖNO BIBLIOTEKOS KELIAS Į PANEVĖŽĮ

Į Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešąją biblioteką 1993 m. rugsėjo 27 d. rašytojas kreipėsi laišku, norėdamas dovanoti savo biblioteką: „Didžiai gerbiamieji, turime nemažai svetur ir Lietuvoje išleistų lietuviškų knygų (nežinau, keli tūkstančiai būtų). Kad po mūsų abiejų su žmona mirties jos neatsidurtų savivaldybės šiukšlyne, reikėtų nugabenti į Lietuvą. Įdomu, ar jūsiškė biblioteka norėtų jas priimti.“¹² Gavęs tuometės bibliotekos direktorės pavaduotojos Rimos Maselytės laišką, kuriame ji pasidžiaugė šiuo rašytojo sprendimu, jis tuoj pat išsiuntė bibliotekai siuntinį su penkiomis savo knygomis bei į laišką įdėjo penkis svarus – bibliotekai pašto išlaidoms. Tos penkios knygos tapo jo asmeninės bibliotekos kaupimo Panevėžyje pradžia – tai jo paties kūrybos leidiniai: *Beragio ožio metai*, *Meškos maurojimo metai*, *Pati apatinė pakopa*, *Dvidešimt viena Veronika ir Atsitiktiniai susitikimai*.¹³

Visą biblioteką parsigabenti reikėjo laiko ir lėšų. Nedidelėmis siuntomis Barėnai nusprendė knygas siųsti savo lėšomis. Tačiau 1994 m., kai M. Barėnienė jau buvo supakavusi dalį knygų į šešias kartonines dėžes, biblioteka gavo sunerimusio K. Barėno laišką, kad jie nusprendę pristabdyti knygų siuntimą. Priežastis – iš „Literatūros ir meno“ bei Panevėžio periodinę spaudą gaunančio tautiečio juos pasiekusi

4 Ten pat.

5 BARĖNAS, Kazimieras. *Vaikystės atsiminimai* [rankraštis]. Londonas, apie 1995. 17 lap. PAVB RKRS F60–23.

6 Ten pat.

7 BARĖNAS, Kazimieras. *Truputis apie knygas* [rankraštis]. Londonas, apie 1995. 6 lap. PAVB RKRS F60–21.

8 BARĖNAS, Kazimieras. *Vaikystės atsiminimai* [rankraštis]. Londonas, apie 1995. 17 lap. PAVB RKRS F60–23.

9 BARĖNAS, Kazimieras. *Truputis apie knygas* [rankraštis]. Londonas, apie 1995. 6 lap. PAVB

RKRS F60–21.

10 ALIŠAUSKAS, Kazys. Vidugiris Tomas. Iš *Lietuvių enciklopedija*. Boston, 1965, t. 33, p. 515.

11 BARĖNAS, Kazimieras. *Truputis apie knygas* [rankraštis]. Londonas, apie 1995. 6 lap. PAVB RKRS F60–21.

12 BARĖNAS, Kazimieras. *Laiškai Rimai Maselytei* [rankraštis]. Londonas–Panevėžys, 1993–2000, 15 lap. PAVB RKRS F60–371.

13 MASELYTĖ, Rima. *Laiškai Kazimieriui Barėnui* [rankraštis]. Panevėžys–Londonas, 1993–2005, 57 lap. PAVB RKRS F60–373.

žinia, kad Panevėžio apskrities biblioteka atsidūrusi pavojuje, kad jos pastatą nori atsiimti buvę savininkai, kad tolesnis jos gyvavimas nėra aiškus, kad biblioteką gali tecti likviduoti. „Tai siųsti knygas, su kuriomis tiek metų gyventa, kad paskui jos atsidurtų Panevėžio šiukšlynuose ar būtų atiduotos sukūrenti, kaip iš pranešimų laikraščiuose matome, būtų tikrai daugiau negu beprasmiška <...>. Tai dabar taip ir sėdime nežinodami, ar tas dėžes išpokuoti, kad neužgriozdinti vietos, ar dar palaukti kokios netikėtai išganingos išeities.“¹⁴ Tačiau visgi politikų sprendimai panevėžiečiams buvo palankūs, apie tai parašė ir miesto spauda, straipsniai apie tai 1995 m. vasario mėn. 14 d. laiške buvo nusiųsti rašytojui. Ši informacija juos abu su žmona nuramino, nusiteikimas vėl buvo teigiamas ir biblioteka gavo pirmąją didelę K. Barėno asmeninės bibliotekos knygų siuntą, už kurios siuntimą K. Barėnas mokėjo savo lėšomis. Nesusipratimų buvo kilę ir vėliau, pavyzdžiui, 1999 metais, bet iš laiškų aiškėja, kad viskas dėl netvarkingo pašto darbo, vėluojančios ar tiesiog rašytojo nepasiekiančios jam taip aktualios korespondencijos su detaliais aprašomais darbais prie bibliotekos knygų, renginiais bibliotekoje ir kita K. Barėnui rūpima ir svarbi informacija. Rašytojas buvo reiklus, nes šitiek metų kaupia biblioteka jam buvo brangi, jis buvo neabejingas savo knygų likimui. Tuomet R. Maselytei pavyko K. Barėną įtikinti jo bibliotekos saugumu: teko ir skambinti, ir siųsti telegramas.

Pirmoji didelė knygų ir periodinių leidinių siunta (1661 egz.) paties kūrėjo rūpesčiu ir lėšomis į Panevėžį atkeliavo 1997-aisiais, antroji (1691 egz.) – 2000 metais¹⁵. Po K. Barėno mirties 2007 m. rašytojo žmonos M. Barėnienės pastangomis, tarpininkaujant Kultūros ministerijai ir padedant Lietuvos ambasada Didžiojoje Britanijoje, į miestą atvyko trečioji siunta – K. Barėno archyvas ir asmeninės bibliotekos spaudiniai – knygos ir periodika. Paskutinė nedidelės dalies knygų ir archyvo siunta gauta 2011 metais.

KAZIMIERO BARĖNO ASMENINĖ BIBLIOTEKA PANEVĖŽYJE

K. Barėno asmeninė biblioteka užima garbingą vietą Retų knygų ir rankraščių skyriaus fonde – yra viena iš 12 šiuo metu bibliotekoje saugomų asmenų knygų kolekcijų. Leidiniai sudėti atvirose bibliotekos pastato erdvėse – tokia buvo ją perdavusio rašytojo K. Barėno valia. Bibliotekai skirta atskira erdvė vienoje iš specializuotų skaityklų. Bibliotekiškai ji sutvarkyta kaip nedaloma kolekcija, atpažįstama pagal šifro dalį *Ba*. Leidinių aprašai pateikiami bibliotekos ir suvestiniame LIBIS elektroniniame kataloge. Sukurta atskira LIBIS katalogo dalis „Kazimiero Barėno asmeninė biblioteka“, kur sukelti visų šiai bibliotekai priskirtų spaudinių aprašai. Spaudinių būklė gera, kai kurių patenkinama.

K. Barėnas visus savo bibliotekos leidinius yra pažymėjęs mažu stačiakampio formos spaudu *K. BARĖNAS*. Keliose knygose yra proveniencijos *K. Barėno* bei *Kaz. Barauskas*. Ne vienoje knygoje yra K. Barėno marginalijų arba lapelių su pastabomis apie kūrinių.

Bibliotekoje – išeivijos lietuvių rašytojų kūryba lietuvių, anglų kalbomis. Didžiausią K. Barėno kolekcijos dalį sudaro Didžiojoje Britanijoje, JAV, Vokietijoje, Australijoje, Kanadoje ir kt. užsienio šalyse išleisti leidiniai. Lietuvoje XX a. pabaigoje ir XXI a. pradžioje išleistas knygas K. Barėnui dovanotoji bičiuliai iš Lietuvos.

Minėtini kolekcijoje esami Vokietijoje gyvenusių lietuvių periodiniai leidiniai, kuriuos redagavo K. Barėnas: laikraštis „Lietuviai“ (1945), Tolko lietuvių išeivių stovyklos rotatoriumi spausdintas leidinys „Nemuno aidas“ (1945–1947), Neustadto ir Eutino lietuvių išeivių stovyklų leidinys „Pašvaistė“ (1946–1947). Vertingi periodinių leidinių „Aidai“, „Akiračiai“, „Budėkime“, „Europos lietuvis“ ir kitų komplektai. Čia sukaupti žymių pasaulio tapytojų paveikslų reprodukcijų rinkiniai – tai rašytojo žmonos Marijos Barėnienės domėjimosi sritis¹⁶. Seniausios kolekcijos knygos yra išleistos XX a. pirmaisiais dešimtmečiais Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, JAV.

Iš viso K. Barėno asmeninėje bibliotekoje yra 3136 egzemplioriai spaudinių. Iš jų 2715 egz. knygų, 421 egz. (komplektas) periodinių leidinių. Kai kurių leidinių yra po keletą egzempliorių. LIBIS katalogo statistikos posistemio pateikiamais duomenimis, aprašyti 2570 pavadinimų leidiniai, iš jų 123 pavad. periodiniai ir serialiniai leidiniai ir 2447 pavad. knygos bei kiti (ne serialiniai ir ne periodiniai) spaudiniai.

Galimos analizės duomenų paklaidos dėl to, kad dalis leidinių įrašų kataloge turi du ar kelis universalios dešimtainės klasifikacijos (toliau – UDK) indeksus, todėl duomenų lentelėse kiekvienas toks leidinys atsispindi tiek kartų, kiek UDK indeksų jam suteikta. Kitas neatitikimas gali išryškėti vėliau, kai bus keičiami K. Barėno bibliotekos dokumentų UDK indeksai į naujus, įsigaliojusius jau po to, kai ši biblioteka buvo sutvarkyta. Kol kas K. Barėno bibliotekos UDK indeksai nepakeisti, tačiau ateityje tai bus padaryta (indeksavimui turi įtakos ir subjektyvus veiksnys – kataloguotojo darbo patirtis, tai taip pat gali lemti kai kurias pateikiamų duomenų paklaidas).

14 BARĖNAS, Kazimieras. *Laiškai Rimai Maselytei* [rankraštis]. Londonas–Panevėžys, 1993–2000, 15 lap. PAVB RKRS F60–371.

15 MAŽYLYTĖ, Ilona. Asmenų knygų kolekcijos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje. Iš *Panevėžio kultūrinė erdvė ir žmonės*: Lietuvos pirmosios nepriklausomybės tarpsnis. Panevėžys,

2003, p. 57–78.

16 Šią biblioteką galima laikyti šeimos biblioteka, nes K. Barėno ir M. Barėnienės domėjimosi sritys sutapo. Kadangi visus leidinius žymi spaudas *K. Barėnas*, ją vadiname *Kazimiero Barėno asmenine biblioteka*.

KAZIMIERO BARĖNO ASMENINĖS BIBLIOTEKOS LEIDINIAI PAGAL LEIDIMO METUS. K. Barėno asmeninės bibliotekos leidinių chronologinės ribos – 1901–2011 metai. Bibliografinių įrašų LIBIS kataloge statistinių duomenų analizėje pagal spaudinių leidimo metus matyti atskirais dešimtmečiais (nuo 1901) išleistų leidinių kiekis šioje asmeninėje bibliotekoje (1 lentelė). Nors pats K. Barėnas teigia nebuvęs bibliofilas, seniausios jo asmeninės bibliotekos knygos yra išleistos XX a. pradžioje. Jo išsaugoti 122 pavadinimų 1901–1940 m. leidiniai leidžia manyti, kad retas knygas jis vertino, galbūt tik neieškojo jų specialiai, nebuvo kolekcininkas. Minėtinas Berlyne išspausdintas *Naujas Testamentas mūsų Viešpaties ir Išganytojo Jėzaus Kristaus, į lietuviškąją kalbą išverstas* (1905) ir įrištas kartu su *Psalmai Dowido* (1905), Domininko Tado Bačkausko sudaryta ir jo paties *drukarnėje* išspausdinta apysakų rinktinė *Dukte pustyniu* (Mahanoy City (Pa), 1907). Didžiausią fondo dalį sudaro 1951–1980 m. laikotarpio leidiniai (iš viso 1633). Tai trys dešimtmečiai, patys darbingiausi K. Barėno, kaip rašytojo ir leidėjo, gyvenime. Paskutinio dešimtmečio (2001–2011) knygos ilgai neužsibuvo Londone. Vienas knygas pavartęs, kitas galbūt perskaitęs, K. Barėnas dėjo jas į dėžes siųsti į Panevėžį. Po rašytojo mirties žmona M. Barėnienė gaudavo nemažai knygų iš lietuvių autorių ir leidėjų dovanų – šios knygos taip pat netrukus pasiekė Panevėžį.

1 LENTELĖ. Kazimiero Barėno asmeninės bibliotekos leidiniai pagal leidimo metus¹⁷

Leidimo metai	Įrašų LIBIS kataloge skaičius	Leidimo metai	Įrašų LIBIS kataloge skaičius
1901–1910	7	1961–1970	596
1911–1920	18	1971–1980	439
1921–1930	28	1981–1990	246
1931–1940	69	1991–2000	202
1941–1950	379	2001–2011	98
1951–1960	598		

KAZIMIERO BARĖNO ASMENINĖS BIBLIOTEKOS LEIDINIAI PAGAL KALBAS. Panagrinėjus K. Barėno bibliotekos leidinių kalbinę sudėtį (2 lentelė), matyti jo paties atsiminimuose pasakyta mintis, kad Lietuvai reikalingiausios lietuviškos knygos. Leidinių lietuvišku tekstu čia yra daugiausia (1696), angliškų po intensyvaus jų dalijimo labdarai likę jau vos ne du kartus mažiau (914). Dar mažiau yra spaudinių vokiečių (75), rusų (32), prancūzų (20) ir lenkų (10) kalbomis. Nors leidinių tekstai spausdinti net 14 kalbų, spaudiniai kitomis kalbomis sudaro labai nedidelę bibliotekos dalį.

Kalba	Įrašų LIBIS kataloge skaičius	Kalba	Įrašų LIBIS kataloge skaičius
Lietuvių	1696	Ispanų	4
Anglų	914	Lotynų	3
Vokiečių	75	Esperanto	2
Rusų	32	Estų	2
Prancūzų	20	Ukrainiečių	1
Lenkų	10	Čekų	1
Latvių	7	Olandų	1

KAZIMIERO BARĖNO ASMENINĖS BIBLIOTEKOS LEIDINIAI PAGAL TURINĮ. Atlikus K. Barėno asmeninės bibliotekos statistinę turinio analizę pagal jo sukauptų leidinių sritis (temas) matyti, kad bibliotekoje dominuoja grožinės literatūros ir literatūros mokslo srities spaudiniai (3 lentelė). Pasitelkę grožinės literatūros pasiskirstymo pagal šalis (tautas) lentelės rezultatus (4 lentelė), galime dar tiksliau nustatyti, kad grožinės įvairių šalių literatūros knygų čia yra gerokai daugiau nei literatūros mokslo leidinių (atitinkamai 1165 ir 170). Toliau eina panašų leidinių skaičių turinčių visuomenės mokslų (387) ir menų (385) spauda, leidiniai istorijos ir geografijos tematika (268). Mažiausiai sukaupta gamtos mokslų literatūros (19).

3 LENTELĖ. Kazimiero Barėno asmeninės bibliotekos leidiniai pagal turinį¹⁹

Sritis / tema	Įrašų LIBIS kataloge skaičius	Sritis / tema	Įrašų LIBIS kataloge skaičius
Grožinė literatūra ir literatūros mokslas	1335	Religija	124
Visuomenės mokslai	387	Kalbotyra	51
Menai	385	Taikomieji mokslai	48
Istorija ir geografija	268	Filosofija, psichologija	37
Bendrieji mokslo ir kultūros dalykai	151	Gamtos mokslai	19

17 Grupuota dešimtmečiais. Sudaryta remiantis LIBIS katalogo statistika. Prijungti ir rašytojo žmonos M. Barėnienės po K. Barėno mirties atsiųsti leidiniai.

18 Kai kurie leidiniai dviem ar daugiau kalbų ir lentelėje atsispindi kaip atskira įrašo pozicija.

19 Sudaryta remiantis LIBIS katalogo statistika. Kai kurie leidiniai turi po du ar daugiau UDK indeksų. Lentelėje kiekvienas atsispindi kaip atskira įrašo pozicija. Grožinės literatūros statistika atskirai pateikiama 5 lentelėje.

ĮVAIRIŲ ŠALIŲ GROŽINĖ LITERATŪRA KAZIMIERO BARĖNO ASMENINĖJE BIBLIOTEKOJE. Kadangi K. Barėnas buvo rašytojas ir kitų autorių kūrybos leidėjas, per statistinių duomenų prizmę pažvelgta į jo bibliotekos grožinės literatūros knygas pagal šalies (tautos) rodiklį (4 lentelė). Lentelėje duomenys pateikti mažėjimo tvarka nuo daugiausiai pavadinimų turinčio šalies (tautos) rodiklio. Matome, kad bibliotekoje dominuoja lietuvių grožinė literatūra (777 pavad. knygų). Pažūrėję šias knygas *de visu*, atkreipę dėmesį į leidimo vietos duomenis ir patikrinę Lietuvoje leistų knygų LIBIS statistiką, galime patikslinti, kad Lietuvoje išleistos knygos sudaro nedidelę dalį viso šios asmeninės bibliotekos grožinės lietuvių literatūros fondo (138). Didžiausia šio fondo dalis (639), suteikianti šiai bibliotekai ypatingą vertę, yra užsienyje (Didžiojoje Britanijoje, JAV, Vokietijoje, Italijoje, Brazilijoje, Australijoje ir kitur) leista lietuvių išeivijos autorių grožinė literatūra. Anglų (148) ir JAV (77) literatūros mažiau. Labai panašus prancūzų (31), vokiečių (29) ir rusų (26) rašytojų grožinių kūrinių skaičius. Kitų šalių grožinės literatūros šioje bibliotekoje dar mažiau, bet tai yra tie kūriniai, kuriuos K. Barėnas vertino, neišdalino, o išsaugojo ir atsiuntė į Lietuvą, kad jie ir toliau būtų skaitomi.

4 LENTELĖ. Įvairių šalių (tautų) grožinė literatūra Kazimiero Barėno asmeninėje bibliotekoje²⁰

Šalis/tauta	Įrašų LIBIS kataloge skaičius	Šalis/tauta	Įrašų LIBIS kataloge skaičius
Lietuvių	777	Švedų	5
Anglų	148	Latvių	4
JAV	77	Austrų	3
Prancūzų	31	Estų	3
Vokiečių	29	Kinų	3
Rusų	26	Vengrų	3
Ispanų	18	Australų	2
Klasikinė	17	Norvegų	1
Italų	8	Indų	1
Lenkų	8	Arabų	1

AUTOGRAFUOTOS KAZIMIERO BARĖNO ASMENINĖS BIBLIOTEKOS KNYGOS. Bibliotekoje saugoma per 400 knygų su autografais ir dedikacijomis K. Barėnui, M. Barėnienei ar kitiems asmenims. Asmeninės bibliotekos knygose yra žinomų poetų, rašytojų, visuomenės ir kultūros veikėjų dedikacijų – Vytauto Alanto, Bernardo Brazdžionio, Kazio Bradūno, Leonardo Andriekaus, Antano Gustaičio, Jono Juškaičio, Sigito Gedos, Jono Avyžiaus, Zenono Ivinskio ir daugelio

kitų. Kiekviename įrašė – didžiulė pagarba K. Barėnui. „Gerbiamam rašytojui“, „maloniam kolegai“, „mielam bendradarbiui“, „brangiam bičiuliui“, „labai mėgiamam kolegai“, „gražios beletristikos kūrėjui“ – tai vis dedikacijų autorių kreipiniai.

Zenono Ivinskio įrašas 1967 m. Berlyne vokiečių kalba išleistoje jo knygoje *Die Entwicklung der Reformation in Litauen bis zum Erscheinen der Jesuiten (1569)*: „Ponui redaktoriui K. Barėnui pagarbos ir padėkos ženklan“ (Bonn, 1967 m. rugsėjo 27 d.). „Brangiam bičiuliui Kazimierui Barėnui, didžiai dėkodamas už Tūbotą Gaidį, 21 Veroniką ir kelis šimtus draugiškų žodžių, kuriais kadaise mane prisiminei, su šventais Naujųjų metų linkėjimais ir laiminimais“, – rašo Antanas Gustaitis 1973 m. lapkričio 30 d. Bostone, dovanodamas savo knygą *Saulės šermenys*. „Atimk paukščiui giesmę ir sparnus – ir liks tik paukščio šešėlis. Atimk žmogui viltį ir svajones – ir liks tik žemės vieškeliais vaikščiojanti dulkė“, – rašo Balys Auginas savo knygą *Metaforų smuikas* „bendrai žengiant egzodo kelią“ dedikuodamas „mielam bičiuliui“ (Cleveland, 1993 m. vasario 2 d.). Sigitas Geda poezijos knygą *Varnėnai po mėnuliu* dovanoja „Mielam Kaziui Barėnui nuo tų pačių Vilniaus kalnelių širdingai – geram atminimui“ (1986 m. lapkričio 29 d.). K. Barėno bibliotekos knygosė galima atsekti lietuvių literatūros ir kultūros žymiuosius žmones siejusius ryšius, pajauti autografuotos knygos energetiką. LIBIS kataloge prie leidinio aprašo galima rasti didelę dalį skenuotų dedikacijų vaizdų.

Kadangi K. Barėnas buvo leidėjas, publicistas, pats leido lietuvių išėivijos rašytojų knygas, daug jų recenzavo, rinko medžiagą apie Didžiosios Britanijos lietuvius, pas jį suplaukdavo gausybė medžiagos, tarp kurios buvo ir kitiems asmenims ar organizacijoms priklausiusių leidinių. Dalis šių leidinių yra su įrašais, proveniencijomis ar dedikacijomis, rodančiomis leidinio priklausomybę kitam savininkui. Yra M. Barėnienei dedikuotų Percy V. Bradshaw, Aniceto Bučio knygų. Fabijono Neveravičiaus knygoje *Priešai* (London, 1986) yra Irenos Neveravičienės dedikacija Stasiui Bosikiui. Knygoje *And there was the moon throwing stones at birds* (Putnam, 1978) yra autorės Danguolės Sadūnaitės dedikacija Vladui Šlaitui. 1947 m. leidinio „Žingsniai“ 10-ame numeryje yra Petro Būtėno dedikacija Salomėjai Narkeliūnaitėi. Spaudai, aptikti įvairiuose K. Barėno bibliotekos leidiniuose: Ateitininkų federacija; Vlado Dzikavičiaus biblioteka; Draugija užsienio lietuviams remti; Kempeno lietuvių Dr. V. Kudirkos vardo pradžios mokykla; L.R Informacijos tarnyba; Lietuvių katalikų blaivybės draugija, Glasgow; Lithuanian Association in Great Britain; The Lithuanian Social Club; Lietuvos profesorių užsienyje sąjunga; The Lithuanian Philatelic Society „Vilnius“ in Great Britain.

20 Kai kurie leidiniai turi po du ar daugiau UDK indeksų. Lentelėje kiekvienas jų atsispindi kaip atskira įrašo pozicija.

Iš K. Barėno paliktų rankraščių matyti, kad jis dažnai filosofiškai pamąstydavo apie savo namuose saugomas knygas. Citata iš jo rankraščio, atspindinti rašytojo santykį su jo asmeninės bibliotekos knygomis: „Man rodos, kad knygos žmonės savo lentynose turi ir tokių dalykų, kurių jie niekad neskaitė ir nesuėmė jau perskaityti. Lengviau knygą nusipirkti, negu kiekvieną nupirktąją perskaityti. Kai vienos tų knygų skaitomos ir po kelis kartus, tai kitos perkamos savotiškai atsargai: gal ateis kada nors toks laikas, kada tikrai bus keliolika laisvų valandų, o gal ir neateis. <...> Bet ir tos neskaitomos knygos pačios neateina į lentynas. Jos būna nuperkamos, taigi knygyne pavartomos, namie dar pavartomos ir tik tada nueina į lentynas. Tarp jų, žinoma, dalis būna tokių, kurių staiga prisireikia. Tada joms ateina eilė atlikti savo pareigą. Enciklopedijos daugiau ar mažiau yra tokios knygos, kurios skiriamos atlikti pareigai, o ne skaityti. Pirmoji jų pareiga yra laukti laiko, o teisė – gauti vietos spintoje kur neprieina dulkės <...>“²¹

K. ir M. Barėnų dovana Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešajai bibliotekai – asmeninė biblioteka ir archyvas – ne tik papildė jos fondus vertingais leidiniais bei rankraščiais, bet ir įkvėpė visiškai naujai veiklai. Siekiant pagerbti K. Barėno atminimą bei paskatinti jaunos gabius prozininkus, įsteigta kasmetė Kazimiero Barėno literatūros premija. Jos teikimo renginyje visada įvairiais aspektais prisimenamas K. Barėnas, jo veikla, biblioteka ir asmeninis archyvas. Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos teminėse, jubiliejinėse stacionariose parodose eksponuojami šios asmeninės bibliotekos leidiniai. Bibliotekos ekspozicijų erdvėse veikė parodos „Knygos iš Didžiojo kambario“ (2000), „Nidos“ knygų klubo leidiniai“ (2008), „Dviejų tėvynių nebūna“ (2008), „Išėjimas lietuvių dailininkų iliustruotos knygos“ (2012), „Autografai ir dedikacijos K. Barėno asmeninės bibliotekos knygose“ (2013). Bendra informacija apie K. Barėno asmeninę biblioteką skelbiama PAVB interneto svetainėje su rubrikomis „Kazimieras Barėnas“ bei „Asmenų knygų kolekcijos“. Apie šią biblioteką skaityti pranešimai konferencijose Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje (2008) ir Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išėjimo institute (2010), kartu pristatant visas PAVB saugomas asmenines bibliotekas; paskelbta keletas straipsnių apie PAVB saugomas kolekcijas, tarp kurių ir K. Barėno asmeninė biblioteka bei archyvas²²; K. Barėno gimimo 100-ųjų metinių proga išleistas lankstinys, kuriame pateikiama informacija ir apie jo asmeninę biblioteką²³.

Apibendrinami galime teigti, kad Panevėžyje saugoma K. Barėno asmeninė biblioteka turi neabejotiną vertę nagrinėjant su knyga susijusius K. Barėno poreikius, literatūrinius ir bibliofilinius interesus. Bibliotekoje gausu išėjimo leistos lietuviškos periodikos, išėjimo lietuvių rašytojų grožinės literatūros kūrinių pirmųjų laidų, užsienio rašytojų kūrinių originalo kalbomis. K. Barėno, kaip leidėjo, kelias

atsispindi šioje asmeninėje bibliotekoje išsaugotoje „Nidos“ knygų klubo leidyklos leidybinėje produkcijoje. Surinktos statistinės šios asmeninės bibliotekos aprašų LIBIS kataloge informacijos duomenimis, K. Barėno knygos bei periodiniai ir serialiniai leidiniai apima 1901–2011 metų laikotarpį. Dominuoja leidiniai lietuvių ir anglų kalbomis, iš kurių lietuvių grožinė literatūra lietuvių kalba, leista įvairiose leidyklose išėivijoje, sudaro daugumą. Knygų su dedikacijomis gausa rodo jo, kaip kūrybiškos asmenybės, ryšius su kitais tokių pačių visuomeninių bei kūrybinių interesų ir polinkių turinčiais žymiais Lietuvos kultūros ir literatūros asmenimis. K. Barėno asmeninė biblioteka prieinama lankytojams specializuotos Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos skaityklos atvirose erdvėse – tokia buvo ją perdavusio rašytojo valia.

Įteikta 2014 m. lapkričio 29 d.

Priimta 2014 m. gruodžio 12 d.

21 BARĖNAS, Kazimieras. *Truputis apie knygas* [rankraštis]. Londonas, apie 1995. 6 lap. PAVB RKRS F60–21.

22 MASELYTĖ, Rima. [Apie Kazimierą Barėną ir jo asmeninės bibliotekos perdavimą PAVB]. Iš *Panevėžio krašto išėivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*. Panevėžys [i.e. Vilnius]: Versus aureus, 2008, p. 5–6; MAŽYLYTĖ, Ilona. Asmenų knygų kolekcijos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje. Iš *Panevėžio kultūrinė erdvė ir žmonės*: Lietuvos pirmosios nepriklausomybės tarpsnis. Panevėžys: Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2003,

p. 57–78. MAŽYLYTĖ, Ilona. Knygų ir rankraščių kolekcijos Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2012, nr. 9, p. 10–18; PALIONIENĖ, Audronė. Lietuvių išėivijos archyvinis paveldas Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje. Iš *Panevėžio krašto išėivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*. Panevėžys [i.e. Vilnius]: Versus aureus, 2008, p. 99–111.

23 *Kazimieras Barėnas*: rašytojas, leidėjas, vertėjas. Sudarė Rita Kosmauskienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2007. 1 lankstinys (8 p.).